

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้เสนอหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
 - 1.1 การเตรียมความพร้อมในการเขียนของเด็กปฐมวัย
 - 1.2 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมการเขียนของเด็กปฐมวัย
 - 1.3 พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก
 - 1.4 การพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก
 - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการสื่อสาร
 - 2.1 ความหมายของการสื่อสาร
 - 2.2 ความสำคัญของการสื่อสาร
 - 2.3 รูปแบบของการสื่อสาร
 - 2.4 ความหมายของความสามารถในการสื่อสาร
 - 2.5 องค์ประกอบของความสามารถในการสื่อสาร
 - 2.6 การประเมินความสามารถในการสื่อสาร
 - 2.7 เกณฑ์วัดความสามารถในการสื่อสาร
 - 2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการสื่อสาร
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 3.1 ความหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 3.2 จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 3.3 แนวการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 3.4 ข้อควรคำนึงในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
 - 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ
4. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2546
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

1.1 การเตรียมความพร้อมในการเขียนของเด็กปฐมวัย

เบเกอร์ (Baker, 1988 : 192) ได้ให้ความคิดเห็นสนับสนุนเกี่ยวกับความพร้อมในการเขียน โดยเห็นว่าก่อนจะสอนเขียนผู้สอนควรพิจารณาถึงความพร้อมในด้านต่างๆของเด็กปฐมวัยเสียก่อน หากยังไม่พร้อมก็หาทางส่งเสริม โดยจัดประสบการณ์เบื้องต้นอันจะนำไปสู่การเขียนให้กับเด็ก เมื่อเด็กมีความพร้อมทางสมองแล้ว สำหรับความพร้อมทางกล้ามเนื้อนั้นส่งเสริมได้โดยให้เด็กได้ฝึกใช้มือในงานต่างๆ เช่น วาดเขียน ปั้น เย็บ ถัก และสาน เป็นต้น

ดาสัน (Dawson, 1957 : 391 - 392) กล่าวว่า จุดนิภาวะของการรับรู้ทางภาพเป็นปัจจัยสำคัญของความพร้อมทางการเขียน คือเด็กพร้อมที่จะเขียนก็ต่อเมื่อสามารถที่จะจำแนกภาพที่เขาเห็นได้ว่าเป็นภาพอะไร และการเขียนมิใช่จะเป็นแต่เพียงกระบวนการของการใช้แรงงานทางกล้ามเนื้อ หรือเป็นการตอบสนองของกิริยาสะท้อนขั้นต้นเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการแห่งการคิด เป็นกระบวนการที่ต้องใช้กิจกรรมของระบบของประสาทส่วนกลางด้วย

สรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมในการเขียน เพื่อเป็นการฝึกประสบการณ์พื้นฐานที่จะนำเด็กไปสู่การเรียนภาษาตามระบอบของชั้นประถมศึกษาได้ง่ายขึ้น โดยไม่เร่งรัดให้เด็กเขียนเมื่อเด็กยังไม่มีความพร้อม แต่จะส่งเสริมพัฒนาการเขียนตามวัย และความต้องการของเด็กอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้จะทำให้เด็กรักการเรียน การเขียน ปัญหาการอ่าน - เขียนไม่ได้ในระดับชั้นประถมศึกษาหรือระดับที่สูงขึ้นจะลดน้อยลง

1.2 แนวทางส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเขียนของเด็กปฐมวัย

มอร์โรว์ (Morrow, 1993 : 245) กล่าวว่า แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเขียนสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถทำได้ ดังนี้ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้มีอุปกรณ์ที่หลากหลายสำหรับให้เด็กได้ฝึกเขียน ควรจัดกิจกรรมให้ที่สนุกสนานให้เด็กได้เข้าร่วมเพราะเด็กจะทำผลงานจากประสบการณ์ที่เขาพอใจ เด็กจะสังเกตการณ์เขียนของผู้ใหญ่เสมอทั้งขณะทำงานและในเวลาว่าง เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่ควรทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก เด็กต้องการโอกาสและวัสดุอุปกรณ์ที่จะเขียนด้วยตัวเอง บางครั้งเด็กต้องการความช่วยเหลือในการตัดสินใจที่จะเขียนอย่างไรปล่อยให้เด็กเขียนคนเดียว เด็กจะให้ความหมายในสิ่งที่เขาเขียนขึ้น เช่น ตัวหนังสือ คำ เป็นต้น ในการเขียนของเด็กโดยมากมักจะมีความหมายในการสื่อสาร ดังนั้น ต้องให้ความสนใจ เด็กควรได้รับการสนับสนุนในระยะยาวทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อาจจะโดยการเขียนบันทึก เขียนการ์ด เขียนบัตรอวยพรในโอกาสต่างๆ เขียนคำ เขียนสัญลักษณ์ เขียนประกาศ เขียนเรื่องราว และเขียนหนังสือ เป็นต้น ควรอ่านเรื่องราวที่หลากหลายให้

เด็กฟัง เพราะอาจจะเป็นการจุดประกายความคิดของเด็ก ควรหาโอกาสที่เหมาะสมในการสอนเขียนเด็ก ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เขียนคำจากต้นแบบ

นิตยา ประพุดติกิจ (2539 : 174 - 175) กล่าวถึง กิจกรรมที่ส่งเสริมการเขียนดังนี้

1. การฝึกใช้กล้ามเนื้อเล็ก (Small Muscles) ได้แก่ การเล่นบักหมุดบนแผ่นบอร์ด การตัด การต่อภาพ การร้อยลูกปัด การผูกเชือก การรูดเชิขิบ การวาดและระบายสี

2. การฝึกเคลื่อนไหวโดยใช้ส่วนของร่างกาย จะช่วยให้เด็กสังเกต ได้รู้สึก และเข้าใจคำว่า "สูง - ต่ำ" และทิศทาง รู้จักรูปร่างและเส้น (เส้นตรง) กางหมุนแขน (วงกลม) การยกขาขึ้นตรง หรือครูอาจให้เด็กเลียนแบบท่าทางตามที่ครูชูบัตรภาพให้ดู บัตรควรมีขนาดใหญ่พอสมควร และมีท่าทาง

3. การฝึกความเข้าใจเรื่อง "ซ้าย - ขวา" โดยครูบอกให้เด็กใช้อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งเคลื่อนไหว การผูกริบบิ้นหรือลูกกระดิ่งที่ข้อเท้าหรือมือของเด็ก

4. การเล่นเกมของเล่นที่อาศัยการใช้นิ้วมือ เช่น การต่อบล็อกพลาสติกขนาดเล็ก และขนาดกลาง การใช้แผ่นกระดาษแม่เหล็ก

5. การเล่นเกม เช่น เกมปฏิบัติตามคำสั่ง การเล่นเกมที่ต้องอาศัยนิ้วมือ

6. การฝึกเรียงตัวพยัญชนะ ครูแจกซองให้เด็กแต่ละคนเพื่อประสมตัวอักษรตามชื่อของตนเอง หรือแจกตัวเลขให้เรียงก็ได้ ถ้าโรงเรียนมีกระดาษและตัวอักษรแม่เหล็กก็สามารถใช้ตัวอักษรหรือตัวเลขเรียงบนกระดาษนี้ได้ นอกจากนี้ ครูอาจใช้ตัวอักษรที่ทำด้วยไม้พลาสติก หรือกระดาษแข็ง เพื่อให้นักเรียนลากเส้นตามแบบ

7. การเรียงชื่อสิ่งของ ครูจัดสิ่งของให้เรียงจากซ้ายไปขวา หรือจากบนลงล่างและเรียกเด็กให้ชี้ พร้อมทั้งบอกชื่อสิ่งของตามลำดับที่วาง

8. การวาดภาพ ควรให้เด็กวาดภาพให้เสร็จ อย่างน้อยสักส่วนหนึ่ง ให้เด็กลากเส้นตามรอยประ ให้เด็กเขียนในอากาศหรือใช้นิ้วจุ่มน้ำแล้วเขียนบนพื้นซีเมนต์ ให้ลากเส้นต่อภาพให้สมบูรณ์ การโยงเส้นจับคู่ เช่น ระหว่างแม่กับลูก (ของสัตว์ชนิดต่างๆ) รองเท้าแบบต่างๆ

9. การติดป้ายชื่อ นอกจากเด็กมีป้ายชื่อติดเสื้อแล้ว ครูควรจัดทำป้ายชื่อนักเรียน เพื่อให้เด็กเขียนนำไปแขวนบนแผ่นกระดาษ ซึ่งครูเขียนชื่อศูนย์การเรียนต่างๆไว้ เด็กจะต้องตัดสินใจก่อนว่าจะเลือกเล่นศูนย์ใด แล้วจึงนำป้ายชื่อตนไปแขวนหรือถ้ามีป้าย "อาสาสมัครในวันนี้" ก็ให้เด็กนำไปแขวนด้วย

10. ศิลปะ เช่น ให้เด็กกละเลงสีแล้วใช้นิ้วเขียน (Finger Painting) ลงบนสีเรียบๆนั้นหรือเขียนบนทราย การปะเศษกระดาษเป็นรูปต่างๆ เป็นตัวอักษร การขยักกระดาษ การสานกระดาษหรือไหมพรมเส้นใดก็ได้

นิตยา ประพศุทธิกิจ (2539 : 19) กล่าวว่า ครูควรเขียนชื่อเด็กลงบนมุมซ้ายของแผ่นงานศิลปะ และเขียนที่ซ้ำของของเด็ก เช่น ตู๊เก็บของ สมุด ฯลฯ เพื่อให้เด็กเรียนรู้ลักษณะอักษรว่า แบบนี้หมายถึงชื่อของตน ครูควรนั่งข้างๆเด็กและเขียนอย่างสวยงามประณีตเพื่อเป็นแบบอย่างแก่เด็ก ไม่ควรนั่งตรงข้ามกับเด็กหรือเฉยๆเพราะเมื่อเด็กมองไปจะเห็นตัวอักษรในอีกรูปแบบหนึ่ง เด็กๆมีความพอใจเมื่อเห็นผลงานของตนและต้องการเห็นชื่อของตนเองปรากฏอยู่บนสิ่งนั้น ถ้าเด็กยังเล็กและเขียนชื่อตนเองไม่ได้ ครูควรเขียนให้และเขียนอย่างสวยงามด้วย ส่วนผู้ปกครองควรมีทัศนคติที่ดีต่อการเขียนของลูกไม่ว่าจะชุกชุกหรือไม่ก็ตาม เพราะนั่นคือพื้นฐานขั้นต้นของการเขียน จัดหากระดาษ ดินสอไว้ให้ลูกพร้อมให้ลูกวาดภาพ พ่อแม่เขียนคำบรรยายตามคำบอกเล่าของลูก ช่วยเหลือเมื่อลูกต้องการเขียนจดหมายขึ้นชมลูกเมื่อลูกต้องการขีดเขียน เขียนชื่อลูก (หรือคำอื่นๆ ที่ลูกสนใจ) ให้ลูกได้เห็น เป็นต้น

พีเตอร์เซ็น (Petersen, 1996 : 147) กล่าวว่า ครูควรเชิญชวนให้เด็กเขียนมากกว่าที่จะยื่นมือเข้าไปช่วยเขียน และควรจัดอุปกรณ์การเขียนให้เด็กสามารถหยิบใช้ได้ง่าย เช่น ในศูนย์การเรียนรู้ ควรเป็นศูนย์ที่มีชั้นวางหนังสือ มีกระดาษหลากหลายชนิดทั้งมีเส้นและไม่มีเส้นให้เด็กเลือกใช้ จัดเตรียมกรรไกร ปากกา ดินสอ และสีดินสอ อาจจะเตรียมของจดหมายการ์ด บัตรเชิญที่ใช้แล้ว และพจนานุกรมวางไว้ที่ชั้นวางหนังสือด้วย พื้นที่ที่ใช้เขียนควรเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับเด็ก ครูอาจอ่านเรื่องให้เด็กฟัง เพราะประสบการณ์ที่เด็กได้ฟังเด็กสามารถนำมาเขียนได้

บริเวอร์ (Brewer, 1995 : 220) กล่าวถึง บทบาทของครูในการส่งเสริมการเขียนว่า ครูจะต้องจัดสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยภาษาเขียน เช่น หนังสือ นิตยสาร หนังสือพิมพ์รายวัน ป้ายจราจร ตัวหนังสือบนโทรทัศน์ ฉลากสิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ ครูควรกระตุ้นให้เด็กมีความกล้าเสี่ยง กล้าที่จะเขียน ครูไม่ควรให้เกรดเด็กในการฝึกเขียน ทั้งครูและผู้ปกครองควรให้กำลังใจเด็กที่จะคิดแบบการเขียนของตนเองขึ้น และเน้นความสำคัญของความหมายมากกว่าความถูกต้องของตัวสะกด

พูนสุข บุญยสวัสดิ์ (2532 : 53 - 54) กล่าวว่า ครูควรจัดห้องให้เด็กฝึกเขียนอยู่ในทำเลที่เงียบสงบไม่มีเสียงอึกทึก หรือคนพลุกพล่าน มีแสงสว่างพอเพียงไม่จ้าจนเกินไป และควรให้แสงสว่างเข้าทางซ้ายมือของเด็ก หรือทางด้านบนมิใช่ส่องทางด้านขวาหรือตรงหน้าของเด็ก เพราะจะทำให้เกิดเงามืดบังการเขียนของเด็ก ถ้าเด็กถนัดมือซ้ายควรให้แสงสว่างเข้าทางขวาของมือเด็ก

บันลือ พุกพะวัน (2535 : 10 -13) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนครูที่มีความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนจะจัดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของเด็กคือเรียนรู้ไปด้วยเล่นไปด้วย ดังนั้นการส่งเสริมพฤติกรรมการเขียนมี ดังนี้ การฝึกลีลามือ ให้เด็กเขียนลากเส้นโดยอิสระตามที่เด็กต้องการ ซึ่งอาจพัฒนาเป็นเกมเล่นฝึกเขียนเส้น

โดยอิสระและได้เสนอแนะกิจกรรมเสริม เช่น คัดตัวอักษรเป็นกลุ่ม การปั้นตัวพยัญชนะแล้วใช้นิ้วลากไปตามทิศทาง ใช้นิ้วเขียนพยัญชนะในอากาศ เขียนบนพื้นทราย หรือบนหลังเพื่อน

สรุปได้ว่า แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการเขียนสำหรับเด็กปฐมวัยทั้งครูและผู้ปกครองต้องร่วมมือกันในการจัดสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กให้ประกอบไปด้วยอุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเขียนอย่างหลากหลาย ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรคำนึงถึงการบูรณาการทักษะการเขียนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงในสิ่งแวดล้อมที่มีความหมาย ครูควรจัดให้เด็กมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น ได้มีโอกาสสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติของการเป็นผู้ส่งสาร และรับสารอย่างมีประสิทธิภาพ ควรเป็นตัวอย่างการเขียนที่ดีให้กับเด็ก ให้แรงเสริมทางบวก พุดคุยซักถามถึงสิ่งที่เด็กเขียน ตอบคำถามเมื่อเด็กสงสัย และสิ่งสำคัญ ควรเป็นนักสังเกตที่ดีว่าเด็กสนใจอะไร เพื่อจะเชิญชวนให้เด็กเขียนเกี่ยวกับสิ่งนั้น

1.3 พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก

ทศนี ศุภเมธี (2534 : 71) กล่าวว่า การเขียนเป็นงานที่ยากและสลับซับซ้อนยิ่งกว่าการอ่าน เพราะในการอ่านนั้นเด็กเพียงสังเกตความแตกต่างของตัวอักษร แล้วแปลความหมายของอักษรนั้นๆ ออกมา สายตาและสมองจะต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี เด็กจึงอ่านหนังสือออก ส่วนการเขียนนั้นมีความสลับซับซ้อนยิ่งกว่าการอ่านหลายเท่าคือ ผู้เขียนต้องมีการประสานกันระหว่างสมอง สายตา และมีมือ เป็นอย่างดีจึงจะเขียนได้ ในการเขียนที่ไม่ใช่การคัดลอกเด็กต้องใช้สมองเรียบเรียงความคิดที่จะนำมาเขียน เมื่อเด็กลงมือเขียนเด็กต้องควบคุมกล้ามเนื้อมือให้ลากดินสอดตามที่ต้องการ สายตาก็ต้องพิจารณาว่าถูกต้องตามที่คิดไว้หรือไม่

พัชรี สวนแก้ว (2536 : 68) กล่าวว่า การส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อเล็กเป็นการสร้างความพร้อมในการเขียน เป็นการฝึกการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา

นักการศึกษาหลายท่าน (ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์, 2537 : 399 - 400 ; อ้างอิงจากเวอร์เนอร์ และคณะ, 1980 ; กรมประชาสงเคราะห์, 2524 : 31 - 40 ; วิณี ชิดเชิดวงศ์, 2537 : 158 ; พราวพรรณ เหลืองสุวรรณ และคณะ, 2537 : 220 - 224 ; ปิยลักษณ์ สิมะแสงยาภรณ์, 2534 : 32 - 40) กล่าวว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก คือความสามารถในการใช้มือ และนิ้วมือในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยสัมพันธ์กับการใช้ตา พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย แบ่งตามอายุได้ดังนี้

วัย 2 – 3 ปี เด็กวัยนี้มีความสามารถดังนี้ เรียงไม้ซ้อน 3 ชั้นเป็นสะพานได้ แกะห่อของเล็กๆ ที่ผูกไว้หลวมๆ ได้ หมุนลูกบิดเพื่อเปิดประตูได้ ป้อนอาหารตัวเองได้ดีขึ้น เริ่มหัดแต่งตัวเอง แต่ยังไม่ดีนัก ตัดดินน้ำมันนุ่มๆ ด้วยมีดทาเนยหรือไม้บรรทัด ร้อยลูกบิดที่มีขนาด 1 นิ้ว ชอบฉีกกระดาษ เล่นกับนิ้วมือโดยมีเพลงประกอบ สามารถเขียนรูปร่างกลมบนกระดาษหรือบนพื้นทรายได้ตามแบบ สามารถจับกรรไกรได้ เลียนแบบการขีดเขียน

วัย 3 – 4 ปี เป็นวัยที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน เด็กวัยนี้มีความสามารถดังนี้ ต่อแท่งไม้ลูกบาศก์ได้ 9 – 10 ก้อน วาดรูปร่างกลม และสามเหลี่ยมลงในแผ่นไม้ตามมุมได้ใช้ ค้อนตอกตะปูลงบนไม้ หรือตอกหมุดไม้ลงในช่องแบบ 5 – 6 ตัว หมุนเปิด ปิด ฝาเกลียวที่มีขนาดใหญ่ 1 นิ้ว การวาดรูปรู้จักลงน้ำหนักเส้นที่ลากดีขึ้น เขียนรูปหัว และตัวหรืออาจจะส่วนอื่นๆ ของร่างกาย รู้จักพับกระดาษ ไชลานของเล่นได้ ร้อยลูกบิดขนาดเล็ก 1 นิ้ว ได้อย่างน้อย 5 เม็ด หยิบเข็มกลัดขนาดยาว 2 ซม. ได้โดยใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ คัดแยกวัตถุที่ไม่เหมือนกับของในกองออกได้ รู้จักแต่งตัว ใส่ ถอด เสื้อผ้าเองได้ ถอดถุงเท้ารองเท้าได้ สามารถใช้กรรไกรตัดกระดาษเป็นเส้นยาวๆ เองได้ ปั้นดินน้ำมันเป็นเส้นยาว ปั้นเป็นรูปกลม แล้วแผ่เป็นแผ่นกลม จับดินสอได้ถูกต้อง ลากเส้นเป็นรูปข้าวหลามตัด (Diamond) เลียนแบบเขียนเส้นต่างๆ ได้ เลียนแบบเขียนรูปกากบาท และรูปพื้นปลา ระบายสีได้โดยออกนอกเส้นขอบรูปไม่เกิน 1 – 2 ซม.

วัย 4 – 5 ปี เด็กจะมีความสามารถในการใช้ทักษะกล้ามเนื้อเล็ก ดังนี้ เสียบคลิปลูกกระดาษลงบนกระดาษ จับดินสอด้วยนิ้วมือในท่าทางที่ถูกต้อง พับกระดาษซ้อนกัน 3 ทบได้ และใช้นิ้วรีดตามรอยพับ ประกอบภาพตัดต่อ 6 – 10 ชั้น ลงในกรอบ มีความคล่องในการจับกรรไกร ตัดกระดาษเป็นรูปร่างกลม ปั้นดินน้ำมันเป็นรูปร่างหยาบๆ ที่ผู้อื่นอาจไม่เข้าใจ ความหมาย เขียนรูปร่างกลม หรือสามเหลี่ยมตามแบบได้ สามารถเขียนเส้น (เส้นตามรอยประ) วาดรูปแบบหยาบๆ ของสิ่งที่คุ้นเคย วาดลายเส้นเหมือนกับตัวแบบที่ให้ วาดรูปคนที่ประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ของร่างกาย วาดรูปบ้านแบบง่ายๆ ระบายสีรูปทรงและแบบอิสระง่ายๆ ที่มีขนาดใหญ่ภายในขอบรูปสามารถใช้นิ้วมือของตน เอาขึ้นหรือหกลงทีละนิ้ว สามารถกะขนาดรูปร่าง ของสิ่งของ รู้ว่าอะไรเล็กหรือใหญ่

วัย 5 – 6 ปี เด็กจะมีความสามารถในการใช้ทักษะกล้ามเนื้อเล็กได้ ดังนี้ สามารถรับลูกบอลที่โยนมาจากระยะไกล 1 เมตร ใช้อุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเล่นดินน้ำมัน เช่น ขวด มีดพลาสติก ตัวพิมพ์รูปต่างๆ กรอกน้ำ ทราย ลงในภาชนะและเทออกได้ ไชและ หมุนลูกบิดประตูด้วยกุญแจ เปิด – ปิด เข็มกลัดที่มีขนาดใหญ่ ตัดกระดาษเม็ดเล็กๆ ของเสื้อ หรือชุด ร้อยด้ายขึ้น – ลงผ่านรูที่เจาะบนกระดาษฝึกการเย็บ ต่อแท่งไม้เป็นรูปต่างๆ ประกอบภาพตัดต่อจำนวนไม่เกิน 12 ชั้น เข้าด้วยกัน (ไม่มีกรอบ) ใช้กรรไกรได้คล่อง ตัดกระดาษตามรอยเป็นภาพต่างๆ ได้ ปั้นดินน้ำมันเป็นรูปร่างสิ่งของที่มีรายละเอียดสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจวาดรูปคนซึ่งมีรายละเอียดของส่วนต่างๆ และสวมเสื้อผ้า เขียนรูปสามเหลี่ยมตามคำสั่ง

โดยไม่มีแบบลอกแบบพยัญชนะตามรอยประได้ เขียนชื่อตัวเองได้ ระบายภาพที่มีความละเอียด เล็กโดยอยู่ในขอบ

พราวพรรณ เหลืองสุวรรณ และคณะ (2537 : 220 - 224) กล่าวว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก คือความสามารถในการใช้มือ และนิ้วมือในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยสัมพันธ์กับการใช้ตา

ถวัลย์ มาศจรัส (2547 : 29 - 30) ได้กล่าวถึง พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กใน เด็กอายุ 4 - 5 ปี จะเป็นไปตามคุณลักษณะตามวัย ดังนี้ ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงตามที่กำหนดให้ เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้ ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกกรองเท้า

สรุปได้ว่า พัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กมีความสัมพันธ์เป็นพื้นฐานของการเขียน สามารถส่งเสริมได้โดย การฝึกฝนการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา โดยให้เด็กทำ กิจกรรมต่างๆที่หลากหลาย ให้เด็กได้ฝึกฝนจากง่ายไปหายาก ตามความต้องการและความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคล ย่อมจะทำให้เด็กเกิดความพึงพอใจและร่วมทำกิจกรรมด้วยความตั้งใจ กิจกรรมการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อเล็กที่สำคัญ ได้แก่ การหยิบจับสิ่งของ การพับ ฉีก ตัด ปะกระดาษ การพิมพ์ภาพ การขยำ การบีบ การต่อภาพ การร้อยลูกปัด การรูตขีด การติดกระดาษ การวาดระบายสี การเล่นเกมไม้บล็อก การสังเกตเพื่อแยกลักษณะต่างๆ ของสิ่งของ การแยกขนาด เป็นต้น

1.4 การพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก

มีผู้กล่าวถึงการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ดังนี้

ฮิลเดรท (Hidreth, 1950 : 584) ได้กล่าวว่า วิธีการส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยทำได้โดยให้เด็กฝึกทักษะในการใช้มือวาดรูป ระบายสีด้วย นิ้วมือ บั่น ถัก สาน ฉีด ตัด ปะ และการเล่นของเล่น

แอนเดอร์สัน และแลพพ์ (Anderson and Lapp, 1979 : 102) ได้แยกวิธีการฝึกความพร้อมทั้งการใช้กล้ามเนื้อเป็น 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 ฝึกกล้ามเนื้อและฝึกการบังคับเครื่องมือที่ใช้ ให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อเล็กของมือด้วยการเล่นต่างๆ เช่น เล่นโทรศัพท์ จัดโต๊ะ เปลี่ยนเสื้อตุ๊กตา ตัดกระดาษด้วยกรรไกร เขียนภาพด้วยนิ้วมือ บั่นดินเหนียว ฝึกสาน และฝึกการใช้ชอล์กเขียนบนกระดานดำหรือใช้สีเทียนในกระดาษแผ่นใหญ่ๆ

แบบที่ 2 เพิ่มความสามารถของเด็กในการใช้ภาษาพวกที่ฝึกแบบนี้เชื่อว่าเป็นการหาประโยชน์มิได้ให้เด็กเรียนเขียนก่อนที่จะสามารถอธิบายสิ่งที่เขาคิดได้ เด็กเริ่มเรียนจะต้องมีประสบการณ์อย่างมากเพื่อที่จะสามารถแสดงความคิดด้วยตนเองได้ เมื่อเด็กได้ฟังเรื่องราวต่างๆเขาจะต้องได้รับการกระตุ้นให้ได้มีโอกาสวิพากษ์วิจารณ์และการแสดง

ความคิดเห็นโดยเสรี การเขียนจึงเป็นเครื่องมืออันพิเศษสำหรับขยายคำพูด ความเข้าใจ ตลอดจนถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดให้ผู้อื่นทราบ

แบบที่ 3 ให้การฝึกฝนเกี่ยวกับพื้นฐานในการเขียนโดยตรง เริ่มแรกใช้เขียนบนกระดานดำก่อนเพื่อให้เด็กได้ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เข้าใจรูปร่างตัวอักษรที่แท้จริงและรู้จักวิธีเขียน เด็กจะได้รับการเขียนเป็นวงกลมอันดับแรกๆโดยมีการกำหนดทิศทางที่เริ่มต้นให้ เช่น เขียนรูปนาฬิกา ขนมหกมๆ ลูกบอล ฟองสบู่ เป็นต้น ต่อจากนั้นก็เชื่อมโยงวงกลมกับเส้นตรง เช่น ให้อาณาเขตเกี่ยวมีล้อ อาณาเขตโค้งวงมีขน ไม้ที่มีหาง อาณาเขตไม้ตะพดมีหัวกลม

ฟิชเชอร์และเทอร์รี่ (Fisher and Terry, 1977 : 284) กล่าวถึง การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อเล็กของเด็กก่อนที่จะเรียนเขียนไว้ดังนี้ การวาดรูประบายสี จัดที่ให้อาณาเขตบนพื้นหรือบนกระดานที่ใช้ขีดตั้ง เส้นต่างๆที่เด็กต้องใช้ในการเขียนตัวอักษร เช่น เส้นตรง วงกลม หรือเส้นพื้นฐานต่างๆนั้นจะพบได้จากการวาดของเด็ก การออกแบบให้เด็กได้ออกแบบเอง เช่น สวดลายที่ขอบรูปภาพจุดสวาทที่ห่อหนังสือ รูปของตุ๊กตาใส่ถั่ว ความคิดในการออกแบบของเด็กจะมาจากลีลาเส้น และอื่นๆ การขีดเขียนในถาดทรายหรือเกลือ ทำได้ง่ายและเด็กๆจะรู้สึกสนุกสนานในการใช้นิ้ววาดเส้น และระบายสีด้วยนิ้วมือ

จากเอกสารที่กล่าวมาสรุปได้ว่าการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กในเด็กปฐมวัยทำได้โดยให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมที่ต้องหยิบ จับต้อง และสัมผัสวัตถุต่างๆอย่างสม่ำเสมอ ในการจัดกิจกรรมต้องไม่เคร่งเครียด ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมให้การประสานงานระหว่างสายตาและมือให้เป็นไปอย่างกลมกลืนซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการเขียน

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็ก

ฮิลการ์ด (พรณี ช. เจนจิต, 2538 : 35 ; อ้างอิงจาก Higar, 1932 : 36 - 56) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องความพร้อม พบว่า เด็กที่มีอายุมากกว่ามีวุฒิภาวะมากกว่าจะเขียนรูปได้เร็วและง่ายกว่าเด็กที่มีอายุน้อย จากการทดลองกับเด็กกลุ่มหนึ่งอายุประมาณ 2 - 3 ขวบ โดยการฝึกให้ติดกระดาษ ปืนบันได และการใช้กรรไกรเป็นเวลา 12 อาทิตย์ เปรียบเทียบกับเด็กอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการฝึกให้ทำกิจกรรมดังกล่าวทดลอง เด็กกลุ่มนี้อายุแก่กว่าเด็กกลุ่มแรก 3 เดือน ผลปรากฏว่าหลังจากการฝึกหัด 12 อาทิตย์ เด็กในกลุ่มทดลองสามารถทำกิจกรรมเหล่านี้ได้ดีกว่ากลุ่มควบคุม หลังจากนั้นกลุ่มควบคุมได้รับการแนะนำให้ทำกิจกรรมต่างๆข้างต้นภายในเวลา 1 อาทิตย์ ผลปรากฏว่า เด็กกลุ่มนี้ทำได้ดีเท่ากับเด็กกลุ่มแรกซึ่งได้รับการฝึกฝนมาเป็นเวลา 3 เดือน ผลการทดลองสรุปว่า เด็กอายุมากกว่าใช้เวลาในการฝึกการใช้กล้ามเนื้อเล็กน้อยกว่าเด็กที่มีอายุน้อย

เบญจมาศ วิไล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการกล้ามเนื้อเล็กโดยเฉลี่ยรวมและแยกเป็นรายด้าน พบว่าคะแนนเฉลี่ยมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กทั้งห้าด้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์แบบคะแนนรวมทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ของเด็กปฐมวัยจะเป็นไปตามวัย การจัดกิจกรรมให้เด็กได้ฝึกการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็กกับสายตาเป็นพื้นฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านการเขียน

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการสื่อสาร

2.1 ความหมายของการสื่อสาร

ไฮเบล (Hybel, 1995 : 6) ได้ให้ความหมายของการสื่อสารไว้ว่า การสื่อสารคือ กระบวนการที่มนุษย์ใช้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด ความรู้สึกซึ่งกันและกันโดยการพูด การเขียน หรือภาษาท่าทาง

จุมพล รอดคำดี (พูนทรัพย์ สิทธิพรหม, 2539 : 3 อ้างอิงจาก จุมพล รอดคำดี, 2532 : 3) การสื่อสาร หมายถึง พฤติกรรมการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ โดยอาศัยกระบวนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด เจตคติ ตลอดจนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน เพื่อให้เกิดผลตอบสนองบางประการที่ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ คือการเข้าใจร่วมกัน ความร่วมมือ ความตกลงเห็นพ้องต้องกัน ความผสมผสาน ประนีประนอม เป็นต้น อันจะนำมาซึ่งความคงอยู่และการพัฒนาสังคมมนุษย์

ณรงค์ สมพงษ์ (2543 : 4) ให้ความหมายของการสื่อสารว่า หมายถึง กระบวนการในการส่งหรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด และทัศนคติจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

สรุปว่า การสื่อสารหมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด และทัศนคติจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน หรือ กระบวนการในการใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน รวมทั้ง การใช้ภาษาท่าทางด้วย

2.2 ความสำคัญของการสื่อสาร

สมชาย วรภิเกษมสกุล (2540 : 69 – 70) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม เพื่อแสดงความต้องการและความรู้สึกนึกคิดของตนเองให้ผู้อื่นได้ทราบ จะได้สนองตอบต่อความต้องการนั้นๆ จึงกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุขในสังคมเดียวกัน

กิติมา สุรสนธิ (2541 : 1) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นพื้นเพื่องของเครื่องจักรกลแห่งสังคมที่ทำให้สังคมดำเนินไปได้อย่างไม่หยุดยั้ง เนื่องจากการสื่อสารเป็นเครื่องมือและวิธีการในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งต่อบุคคลต่อองค์กรและต่อสังคม

สรุปว่าความสำคัญของการสื่อสารการสื่อสารเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม เพื่อแสดงความต้องการและความรู้สึกนึกคิดของตนเองให้ผู้อื่นได้ทราบ จะได้สนองตอบต่อความต้องการนั้นๆ จึงกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุขในสังคมเดียวกัน

2.3 รูปแบบของการสื่อสาร

การสื่อสารสามารถจำแนกได้ 2 รูปแบบ (บุรณะ สมชัย, ม.ป.ป. : 22 ; วรพล พรหมิกบุตร, 2534 : 30 ; วรณี โสมประยูร, 2537 : 27) คือ

1. การสื่อสารแบบทางเดียว (One – way Communication) เป็นกระบวนการสื่อสารที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสาร (ผู้เรียน) ส่งผลย้อนกลับไปยังผู้ส่งสาร (ผู้สอน) หรือตอบโต้ข่าวสารกันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น หากเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนจึงส่งผลให้ไม่สามารถทำความเข้าใจร่วมกันได้

2. การสื่อสารแบบสองทาง (Two – way Communication) เป็นกระบวนการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ผู้รับสาร (ผู้เรียน) สามารถส่งผลการตีความหมายของตนย้อนกลับไปยังผู้ส่งสาร (ผู้สอน) ได้ทันที เกิดการตอบสนองซึ่งกันและกัน มีโอกาสตั้งข้อสงสัยซักถามหรือโต้แย้ง อภิปรายหาข้อยุติ ข้อมูลย้อนกลับที่ได้จึงเปลี่ยนเป็นข่าวสารชุดใหม่ โดยผู้รับสารจะสลับหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร และผู้ส่งสารจะเป็นผู้รับสาร

สรุปได้ว่ารูปแบบการสื่อสารมีการสื่อสารแบบทางเดียว และการสื่อสารแบบสองทางมีความแตกต่างกัน แบบทางเดียวจะเป็นผู้รับสารเพียงอย่างเดียว หากเข้าใจไม่ตรงกัน จะไม่สามารถทำความเข้าใจกันได้ แบบสองทางสามารถโต้ตอบและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้

2.4 ความหมายของความสามารถในการสื่อสาร

ซาวิล - ทรอยคี่ (Saville – Troike, 1982 : 22) กล่าวว่า ความสามารถในการสื่อสาร คือการเลือกใช้คำพูดให้ถูกต้องทางภาษาและมีความเหมาะสม โดยผู้พูดควรทราบว่าพูดกับใครและพูดอย่างไรให้เหมาะสมตามสถานการณ์

พอลสตัน (Paulston, 1983 : 56 - 57) กล่าวว่า ความสามารถในการสื่อสาร เป็นการปฏิสัมพันธ์ทางภาษาเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล และความหมายของภาษาทางด้านสังคม

ลิตเติลวูด (Littlewood, 1995 : 3 – 5) ได้ให้คำจำกัดความว่า ความสามารถในการสื่อสารคือ กิจกรรมระหว่างบุคคล 2 บุคคลได้แก่ ผู้พูดและผู้ฟัง โดยผู้พูดคาดคะเนความรู้สึกของผู้ฟังเพื่อที่จะเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสม

สรุปได้ว่าความสามารถในการสื่อสาร คือ การปฏิสัมพันธ์ทางคำพูดระหว่างบุคคล ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้แก่ ผู้พูดและผู้ฟัง ซึ่งเป็นการแสดงเจตนาของผู้พูดในการสื่อสาร โดยเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสม

2.5 องค์ประกอบของความสามารถในการสื่อสาร

ฟินอคชีโร และซาโก (Finocchiaro and Sako, 1983 : 54) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความสามารถในการสื่อสารว่า นอกจาก ผู้พูดจะต้องมีความรู้ในเรื่องของเสียงศัพท์ ตลอดจนวัฒนธรรมของภาษาแล้ว ผู้พูดควรคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นๆ ที่ต้องกระทำในขณะที่พูดคือ

1. ต้องคำนึงถึงความคิดที่ผู้พูดต้องการสื่อความหมาย ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มต้นการสนทนา หรือการโต้ตอบการสนทนากับผู้ที่พูดด้วย
2. ต้องปรับเปลี่ยนตำแหน่งของอวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงเพื่อให้เกิดเสียงที่ต้องการ
3. ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของรูปประโยคที่จะพูดทั้งในด้านกฎเกณฑ์ไวยากรณ์และวัฒนธรรมของภาษา
4. ต้องคำนึงถึงการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้ฟังด้วย
5. ต้องคำนึงถึงปฏิกิริยาตอบโต้ของคู่สนทนาเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดในการสื่อสารให้เหมาะสม

แฮริส (Harris, 1990 : 84) ได้แยกองค์ประกอบของความสามารถในการสื่อสาร ดังนี้

1. การออกเสียง (Pronunciation) ซึ่งรวมถึงตั้งแต่เสียงสระ พยัญชนะ การเน้นเสียง ระดับเสียงสูงต่ำ โทนีและประโยค รวมทั้งจังหวะการพูด
2. ไวยากรณ์ (Grammar)
3. คำศัพท์ (Vocabulary)

4. ความคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความคล่องและความเร็วในการพูด

5. ความสามารถที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ (Comprehensibility) หมายถึง ปริมาณและคุณภาพของความเข้าใจในการพูดที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจ

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของความสามารถในการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการสื่อความหมายกับผู้อื่นด้วยความเหมาะสมทางด้านเสียง คำศัพท์ ไวยากรณ์ กฎเกณฑ์ทางสังคม นอกจากนี้ยังสามารถใช้กิริยาท่าทาง การประสานสายตาได้อย่างเหมาะสม

2.6 การประเมินความสามารถในการสื่อสาร

อัจฉรา วงศ์โสธร (2538 : 79 - 80) กล่าวว่า การประเมินความสามารถในการสื่อสารสามารถทดสอบได้ 3 ประเภท

1. การพูดเดี่ยวเพียงคนเดียว เช่น การกล่าวรายงาน การอธิบาย การเล่าเรื่อง การให้คำแนะนำในการทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นวิธีการทดสอบแบบตรง เพราะผู้พูดได้แสดงทักษะพูดจริงในเนื้อหาที่ได้เตรียมมา

2. การสัมภาษณ์หรือการสนทนาซึ่งมักจะเป็นการพูดระหว่างบุคคล 2 บุคคลขึ้นไปโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการป้อนคำถามให้ผู้เรียนได้แสดงทักษะการพูดของตน การสนทนามักเริ่มต้นด้วยการทักทายเพื่อให้นักเรียนผ่อนคลายความเครียดหรือความหวั่นวิตกที่เกิดขึ้น

3. การอภิปรายหรือการโต้วาที ซึ่งมีการแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่มโดยมีกรรมการเป็นผู้ให้คะแนนผู้เรียนเป็นรายบุคคล

สรุปได้ว่า การประเมินความสามารถในการสื่อสารต้องพิจารณาจากทักษะการพูดของผู้พูด ความชัดเจนชัดคำ น้ำเสียง ประกอบกับการใช้ภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม ประกอบด้วยการพูดเดี่ยวเพียงคนเดียว การสัมภาษณ์หรือการสนทนาซึ่งมักจะเป็นการพูดระหว่างบุคคล 2 บุคคลขึ้นไปโดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการป้อนคำถามให้ผู้เรียนได้แสดงทักษะการพูดของตน การสนทนามักเริ่มต้นด้วยการทักทายเพื่อให้นักเรียนผ่อนคลายความเครียดหรือความหวั่นวิตกที่เกิดขึ้น และการอภิปรายหรือการโต้วาที ซึ่งมีการแสดงความคิดเห็นเป็นกลุ่มโดยมีกรรมการเป็นผู้ให้คะแนนผู้เรียนเป็นรายบุคคล

2.7 เกณฑ์วัดความสามารถในการสื่อสาร

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2546 - 2547 : 56) ได้เสนอเกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพของมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรดังนี้

ระดับ 1 หมายถึง ปรับปรุง

ระดับ 2 หมายถึง พอใช้

ระดับ 3 หมายถึง ดี

เพ็ญแข วงศ์สุริยา (2546 : 17 อ้างถึงใน ฮิลส์ดอน, 1991 : 190 - 191)

ได้เสนอเกณฑ์การให้คะแนนความสามารถในการสื่อสารเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 0 หมายถึง ไม่สามารถพูดสื่อสารหรือโต้ตอบได้เลย

ระดับ 1 หมายถึง ไม่สามารถสนทนาให้เข้าใจได้

ระดับ 2 หมายถึง สามารถสนทนาได้แต่ไม่คล่อง

ระดับ 3 หมายถึง สามารถสนทนาได้ดีพอสมควร แต่มีการตะกุกตะกักบ้าง

ระดับ 4 หมายถึง สามารถสนทนาได้คล่อง พูดผิดหลักไวยากรณ์เพียง

เล็กน้อย

สรุปได้ว่า การวัดความสามารถในการสื่อสารสามารถวัดได้จากพฤติกรรม การแสดงออกและจากการพูดของผู้พูด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนความสามารถในการสื่อสารเป็น 5 ระดับ ประกอบด้วย ระดับ 0 คะแนน หมายถึง ไม่สามารถพูดสื่อสารหรือโต้ตอบได้เลย ระดับ 1 คะแนน หมายถึง ไม่สามารถสนทนาให้เข้าใจได้ ระดับ 2 คะแนน หมายถึง สามารถสนทนาได้แต่ไม่คล่อง ระดับ 3 คะแนน หมายถึง สามารถสนทนาได้ดีพอสมควร แต่มีการตะกุกตะกักบ้าง ระดับ 4 คะแนน หมายถึง สามารถสนทนาได้คล่อง พูดผิดหลักไวยากรณ์เพียงเล็กน้อย

2.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการสื่อสาร

เอสโคลา (Escola, 1980 : 1985 - 1986A) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสารที่มีต่อพัฒนาการของทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบทดสอบ Modern Language Association - Co - operative Foreign Language Test โดยเปรียบเทียบผลการเรียนของนักเรียนชาวเยอรมันที่กำลังศึกษาในระดับ 2 และระดับ 4 ของระดับอุดมศึกษาในมลรัฐแมริแลนด์ จำนวน 2 กลุ่มๆละ 30 คน และ 31 คน โดยได้รับการฝึกทักษะการฟัง การพูดจากกิจกรรมเพื่อการสื่อสาร และกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบเดิม ผลปรากฏว่า ความสามารถของนักเรียน 2 กลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งการฟังและการพูด แสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมเพื่อการสื่อสารสามารถช่วยให้นักเรียนระดับอุดมศึกษามีพัฒนาการด้านการฟังและการพูดมากขึ้น

อัญญา ราศี (2538 : 83) ทำการเปรียบเทียบความสามารถในการฟัง - พูด ภาษาอังกฤษด้านการสื่อสารท่องเที่ยว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชาตุนวม อำเภอนครพนม จังหวัดนครพนมที่ได้รับการสอนตามหลักการจัดกิจกรรมของ คีธ จอห์นสัน และวิธีสอนตามคู่มือครูมีความสามารถในด้านการฟัง การพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยว แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ได้รับการสอนตามหลักการจัดกิจกรรมของคีธ จอห์นสันมีความสามารถในการฟังพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนแบบปฏิบัติการ

3.1 ความหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

ไฟว์ และฮานเสน (Five, 1988 ; Hansen, 1987) กล่าวว่า การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการเป็นวิธีการที่ดีมากที่จะฝึกเด็กในห้องเรียนให้เขียน การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการไม่มีแบบฟอร์มที่แน่นอน ครูสามารถวางแผนการเขียนได้อย่างหลากหลายและให้เป็นไปตามความสมัครใจของเด็กที่อยากจะเรียนรู้ หัวข้อที่ใช้ในการฝึกเขียนต้องเป็นเรื่องที่เด็กทุกคนรู้จัก ครูจะให้เวลาในการเขียนอย่างพอเพียงและเหมาะสม ส่วนเด็กมีทางเลือกที่หลากหลายในการเขียนและแสดงความรู้สึกกับงานเขียนของตน และที่สำคัญเด็กจะมีส่วนร่วมในการประเมินงานเขียน

คอลคินส์ (Calkins, 1986) กล่าวว่า การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการเป็นวิธีการที่ทำได้ง่ายมาก โดยครูจัดเวลาการเขียนให้กับเด็กอย่างเพียงพอใน 1 วัน ในการจัดการสอนครูควรเตรียมกิจกรรมไว้หลากหลาย ในระหว่างการทำกิจกรรมเด็กจะเขียนงานที่สะท้อนความคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและประสบการณ์ การเขียนจะเป็นการรวบรวมเรื่องที่เด็กรู้ ขณะที่เด็กเขียนเด็กจะต้องคิดว่าเขาจะเขียนอย่างไร

สรุปได้ว่า การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการเป็นกิจกรรมการฝึกเขียนที่คิดขึ้นเพื่อให้เด็กได้ฝึกเขียนและแสดงออกทางการเขียนอย่างสร้างสรรค์ด้วยตัวเด็กเอง ในการจัดกิจกรรมสามารถให้เด็กทำทั้งห้อง โดยจัดเวลาให้เด็กได้เขียนอย่างสม่ำเสมอซึ่งอาจจะให้เด็กเขียนทุกวัน หรือสัปดาห์ละ 3 - 4 วัน โดยเขียนภายใต้หัวข้อที่ครูกำหนดขึ้น หรือเด็กและครูร่วมกันคิดขึ้น

3.2 จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

รูดเดลล์ (Ruddell, 1993 : 175 – 176) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ คือการให้เด็กได้ฝึกเขียนบ่อยๆ มีเกณฑ์กำหนดเวลาที่แน่นอนและเหมาะสม โดยเรื่องที่ใช้เขียนมีความสัมพันธ์กับเรื่องที่เรียนในชั้น

อีลเนส (Eanes, 1995 : 480) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ คือการให้เด็กได้เขียนสะท้อนความคิดของเด็กลงบนกระดาษ การที่เด็กได้เขียนอย่างสม่ำเสมอภายใต้หัวข้อที่เด็กและครูร่วมกันสร้างขึ้น เด็กเลือกเรื่องที่ตนสนใจเรื่องหนึ่งขึ้นมาเขียน โดยคิดแบบการเขียนของตนขึ้น แสดงความคิดเห็นโดยการพูดคุยกับเพื่อนและครู เด็กจะแสดงความเป็นเจ้าของงานเขียนของตนไว้อย่างใจ และจะเริ่มสนใจเกี่ยวกับข่าวสารและเรื่องราวต่างๆ ที่จะนำมาเขียน ซึ่งการฝึกการเขียนแบบนี้จะทำให้เด็กมีประสบการณ์เฉพาะบุคคลอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ มีดังนี้

1. เพื่อให้เขียนสะท้อนความคิด
2. เพื่อให้ฝึกเขียนบ่อยๆ สม่ำเสมอ
3. เพื่อฝึกการวางแผนงานเขียนของตน
4. เพื่อฝึกให้มีความรับผิดชอบในงานเขียนของตน
5. เพื่อฝึกให้กล้าแสดงออกและมีความเชื่อมั่นในการเขียน
6. เพื่อฝึกให้เป็นผู้ที่ช่างสังเกต และสนใจในข่าวสารข้อมูลต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการเขียน
7. เพื่อฝึกการทำงานเป็นกลุ่มและรายบุคคล
8. เพื่อให้รู้จักจินตนาการและแสดงความคิดสร้างสรรค์
9. เพื่อร่วมสนทนา ปรีกษา ได้ตอบกับครูและเพื่อน

3.3 แนวการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

คอมส์ (Combs, 1996 : 174 - 175) ได้แบ่งช่วงเวลาในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้

ทั้งกลุ่ม (10 – 20 %) ขึ้นสร้างหัวข้อการเขียนหรือร่วมกันวางแผนการเขียน
ในวันนี้

ทำงาน (60 – 70 %) เขียนคนเดียวการประชุมปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิด
กับเพื่อนคนเดียว หรือเป็นกลุ่ม แก้ไขงานเขียนกับเพื่อนคนเดียว หรือเป็นกลุ่ม

ทั้งกลุ่ม (20 %) แลกเปลี่ยนงานเขียนกับเพื่อนและครูวางแผนงานเขียนในวัน
ต่อไป

คอมส์ กล่าวว่า จากช่วงเวลาที่แบ่งอย่างคร่าวๆนี้ ครูสามารถที่จะเลือกเฉพาะระยะใดระยะหนึ่ง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ วัยของเด็ก และเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายว่าต้องการให้เด็กเรียนรู้เรื่องใด

จอห์น และแมรี (John and Mary, 1995 : 253) พบว่า เวลาที่ใช้ในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการใน 1 วัน ควรใช้เวลาประมาณ 30 – 45 นาที โดยแบ่งการทำกิจกรรมของขั้นตอนดังนี้

5 – 10 นาที	ขั้นสร้างหัวข้อการเขียน
5 นาที	ขั้นวางแผน
2 - 5 นาที	ขั้นเตรียมตัวก่อนเขียน
20 นาที	ขั้นฝึกเขียนแบบปฏิบัติการเล็กๆ เขียน อ่านปรึกษา กับเพื่อนและครู เขียนใหม่ แก้ไขงาน ปรึกษางานเขียนกับครูแบบตัวต่อตัว หรือปรึกษาเป็นกลุ่มเล็กๆ สังเกตและจดบันทึก หรือจดจำวิธีการเขียน

10 นาที แลกเปลี่ยนงานเขียนร่วมกัน

สรุปได้ว่า แนวการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการสามารถแบ่งได้ 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสร้างหัวข้อการเขียน ใช้เวลาประมาณ 5 – 10 นาที กระทำร่วมกัน ทั้งชั้นเพื่อเสนอหัวข้อการเขียนโดยที่ครูกำหนดหรือเด็กและครูร่วมกันกำหนด ซึ่งเป็นหัวข้อที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้
2. ขั้นวางแผน ใช้เวลาประมาณ 5 นาที โดยครูจัดบันทึกการวางแผนการเขียนของเด็กก่อนลงมือเขียนไว้ทุกวัน
3. ขั้นเตรียมตัวก่อนเขียน ใช้เวลาประมาณ 2 - 5 นาที คือการให้เวลาเด็กในการสงบสติอารมณ์ก่อนเริ่มการเขียน
4. ขั้นฝึกเขียนแบบปฏิบัติการ ใช้เวลาประมาณ 20 นาที อาจให้เด็กเขียนคนเดียว หรือเขียนเป็นกลุ่มเล็กๆ ตามที่ได้วางแผนไว้ สามารถยืดหยุ่นการเขียนจากที่วางแผนไว้ เด็กสามารถปรึกษา ชักถามข้อสงสัย ขอคำแนะนำจากเพื่อนและครูได้ สามารถแก้ไขปรับปรุงงานเขียนของตนได้จนพอใจ
5. ขั้นแลกเปลี่ยนงานเขียนร่วมกัน ใช้เวลาประมาณ 10 นาที โดยจัดให้เด็กอ่านงานเขียนของตนให้เพื่อนและครูฟัง เปิดโอกาสให้ชักถามเกี่ยวกับงานเขียน หรืออาจจัดในรูปแบบอื่นได้ ขั้นนี้เด็กจะได้รับการสะท้อนกลับในชิ้นงานที่เด็กทำ

3.4 ข้อควรคำนึงในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

จอห์น และแมรี (John and Mary, 1995 : 258) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ เด็กต้องการรู้ตารางเวลาที่แน่นอนอย่างสม่ำเสมอ เด็กจะยอมรับว่างานเขียนเป็นงานประจำที่ต้องทำในทุกวันหรือบางวัน ครูควรจัดโต๊ะ เก้าอี้ให้เพียงพอ จัดบรรยากาศการเขียนให้เหมาะสม เป็นแบบอย่างการเขียนที่ดีให้แก่เด็ก ซึ่งสามารถเป็นแบบอย่างการเขียนให้แก่เด็กได้ 2 วิธี

1. เป็นแบบอย่างทางความคิดโดยการถ่ายทอดประสบการณ์ทางภาษา
2. เป็นแบบอย่างทางการกระทำโดยการเขียนที่ถูกต้องวิธี

นูแมน และรอสกอส (Neuman and Roskos, 1990 : 179 - 189) กล่าวว่า การสอนเขียนครูควรคำนึงในเรื่อง ดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เด็กที่มีประสบการณ์นอกห้องเรียนมากย่อมสามารถเขียนได้ดีกว่าเด็กที่มีประสบการณ์นอกห้องเรียนน้อยกว่า ดังนั้น ครูควรส่งเสริมให้เด็กมีประสบการณ์ที่หลากหลาย
2. ความเข้าใจของเด็กว่างานเขียนเป็นงานอย่างหนึ่งที่ต้องทำ ไม่บังคับเด็กแต่ให้เด็กค่อยๆ เข้าใจว่า การเขียนเป็นงานอย่างหนึ่งที่ต้องทำ
3. การส่งเสริมการเขียนของเด็ก โดยการให้แรงเสริมทางบวก มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก เชิญชวนให้เด็กเขียน เปิดโอกาสให้เด็กได้เห็นความก้าวหน้าของงานเขียนเพื่อจะได้คลายกังวล จัดสิ่งแวดล้อมในห้องด้วยวัสดุที่หาได้ง่าย เพื่อดึงดูดความสนใจให้เด็กอยากเขียน เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้เขียนให้เพียงพอ

แอทเวลล์ (Atwell, 1989) กล่าวว่า การฝึกเขียนแบบปฏิบัติการควรคำนึงถึง 7 ข้อดังนี้ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเขียน

1. เด็กต้องการเวลาที่สม่ำเสมอในการวางแผนการเขียน การลงมือเขียน การแลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนและแก้ไขปรับปรุงงานเขียน
2. เด็กต้องการสร้างหัวข้อการเขียนเพียง 1 หัวข้อใน 1 วัน
3. เด็กต้องการความช่วยเหลือจากครูและเพื่อนในขณะที่เขียน
4. เด็กจะเรียนรู้วิธีการเขียนจากคำอธิบายของครู
5. เด็กต้องการรู้ว่าผู้ใหญ่เขียนอย่างไร ครูเขียนอย่างไร ต้องการแลกเปลี่ยนงานเขียนกับเพื่อน
6. ควรจัดหาหนังสือมากมายและหลากหลายประเภทให้เด็กได้อ่าน เช่น หนังสือ นิทาน เรื่องสั้นต่างๆ เป็นต้น
7. ให้ความสนใจในงานเขียนของเด็ก สังเกตการเขียนของเด็กอยู่เสมอ เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการเขียนให้กับเด็ก

สรุปได้ว่า ข้อควรคำนึงในการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ คือควรควรเป็นแบบอย่างในการเขียนที่ดี ให้แรงเสริมทางบวก จัดสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้เด็กอยากเขียนด้วยอุปกรณ์การเขียน ให้ความสนใจในงานเขียน สังเกตงานเขียน และควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ควรเร่งเด็กเขียนแต่ควรส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการเขียนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้พัฒนาการเขียนให้ถึงขีดสุดของศักยภาพของแต่ละคน

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ

เดวี (Davey, 1987 : 701 - 705) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความร่วมมือในการฝึกเขียนแบบปฏิบัติการกับเด็กจำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 20 คน โดยให้เด็กเลือกที่จะทำงานเป็นคู่หรือกลุ่มเล็กๆ ได้ตามความพอใจ พบว่า เด็กสามารถที่จะจับคู่หรือจับกลุ่มในการร่วมมือกันคิดและช่วยกันวางแผนการเขียน ปฏิบัติการเขียน แก้ไขและปรับปรุงงานเขียน โดยการปรึกษากันได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เขียนสื่อความคิดของเด็กอย่างแท้จริง เป็นกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง คือเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและเลือกหัวข้องานเขียนตามความสนใจ วางแผนงานเขียน วางรูปแบบการเขียน ปฏิบัติการเขียน แก้ไขและปรับปรุงงานเขียน และกล้าที่จะเสนองานเขียนด้วยตนเอง การฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการในเด็กปฐมวัย ไม่เน้นให้เด็กเขียนสวยงามเหมือนแบบ หรือเขียนให้ถูกต้อง แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กสะท้อนความคิดโดยผ่านการเขียน ซึ่งเป็นไปตามพัฒนาการตามวัยของเด็ก เด็กจะรู้สึกภาคภูมิใจในงานเขียนและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของงานเขียนของตน

จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการส่งเสริมการเขียนของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการของเด็ก เด็กได้เขียนอย่างมีความหมาย ซึ่งพบได้น้อยมากในสังคมไทยที่ผู้ใหญ่มักจะกำหนดงานเขียนให้เด็กคัดลอกและเขียนโดยเด็กไม่มีความหมาย ไม่คำนึงถึงความต้องการของเด็ก กิจกรรมการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการจะเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กเป็นผู้คิดเอง ทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ตามที่เด็กคิดและแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยอาจร่วมปรึกษากับครูหรือเพื่อนเพื่อให้งานเขียนมีคุณภาพ ดังนั้น ควรมีการศึกษาการส่งเสริมการเขียนของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมการฝึกการเขียนแบบปฏิบัติการ ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยต่อไป

4. หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2546 : 3 - 4) ได้อธิบายไว้ในคู่มือการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นจะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมที่บูรณาการผ่านการเล่นเพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนา ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต ประเมินพัฒนาการอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรม เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรมที่จัดครอบคลุมประสบการณ์สำคัญและสาระที่เด็กควรเรียนรู้ที่กำหนดให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยโดยคำนึงถึงการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมจัดชั้นตอนการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก จากใกล้ตัวไปไกลตัว เกิดการเรียนรู้จากสื่อหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายดำเนินการจัดกิจกรรมตามกิจวัตรประจำวันและแผนการจัดประสบการณ์ที่กำหนดแต่อาจปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นตามสภาพที่เป็นจริงและความสนใจของเด็กไม่กำหนดตายตัวจนเกินไปแต่ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับหลักการและแนวทางในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

เด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นวัยที่ร่างกายและสมองของเด็กกำลังเจริญเติบโต เด็กต้องการความรัก ความเอาใจใส่ ดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กวัยนี้มีโอกาสเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้สำรวจ เล่น ทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ได้มีโอกาสคิดแก้ปัญหา เลือกตัดสินใจใช้ภาษาสื่อความหมาย คิดริเริ่มสร้างสรรค์ และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ผู้ที่รับผิดชอบจึงมีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ให้เด็กพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ส่งเสริมให้เด็กสังเกต สำรวจ สร้างสรรค์ และยิ่งเด็กมีความกระตือรือร้นยิ่งทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ผู้รับผิดชอบจึงต้องส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่เด็กวัยนี้เป็นพิเศษเพราะจะเป็นพื้นฐานที่ช่วยเตรียมพร้อมให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนและในชีวิตของเด็กต่อไป

หลักการของหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาการเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

จุดหมายของหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เมื่อเด็กจบการศึกษาในระดับปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย
6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปีมีสาระที่ควรเรียนรู้ดังนี้

1. เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก
2. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
3. ธรรมชาติรอบตัว
4. สิ่งต่างๆรอบตัวเด็ก

สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ประสพการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ทั้งสองส่วนนี้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดประการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน คือ

1. ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

- 1.1 การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่
- 1.2 การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก
- 1.3 การรักษาสุขภาพ
- 1.4 การรักความปลอดภัย
2. ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่
 - 2.1 ดนตรี
 - 2.2 สุนทรียภาพ
 - 2.3 การเล่น
 - 2.4 คุณธรรม จริยธรรม
3. ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่ การเรียนรู้ทางสังคม
4. ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่
 - 4.1 การคิด
 - 4.2 การใช้ภาษา
 - 4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ
 - 4.4 จำนวน
 - 4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ ระยะ)
 - 4.6 เวลา

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ดังนี้

หลักการจัดประสบการณ์

1. จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

แนวทางการจัดประสบการณ์

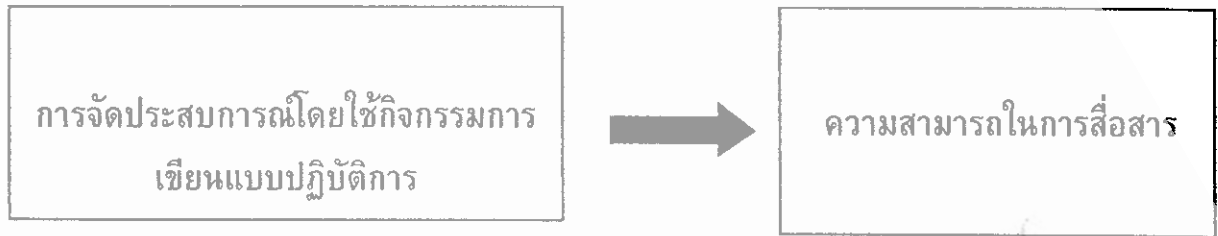
1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาการพัฒนากการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
 2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือเด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
 3. จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือบูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
 4. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
 5. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่มีความอบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆกัน
 6. จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้
- สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปฏิบัติการเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญกับเด็กปฐมวัย เพราะการเรียนรู้แบบปฏิบัติการเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่คิดขึ้นเพื่อให้เด็กได้ฝึกเขียนและแสดงออกทางการเขียนอย่างสร้างสรรค์ด้วยตัวเด็กเอง การฝึกเขียนแบบปฏิบัติการมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นสร้างหัวข้อการเขียน ขั้นวางแผน ขั้นฝึกเขียนแบบปฏิบัติการ ขั้นแลกเปลี่ยนงานเขียนร่วมกัน กิจกรรมการฝึกเขียนแบบปฏิบัติการซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการของเด็ก เด็กเขียนได้อย่างมีความหมาย เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กเป็นผู้คิดเอง ทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ตามที่เด็กคิดและแก้ปัญหาด้วยตัวเอง

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ตัวแปรจัดกระทำ

ตัวแปรตาม



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Pibulsongkram Rajabhat University